

Мій знайомий монреальський адвокат стверджує, що ситуація в монреальському кінофестивальному світі нагадує ситуацію в українській політиці. Це означає, що українська політика відома монреальським адвокатам, а монреальські кінофестивалі схильні до популізму та скандалів. Кожне порівняння кульгає, проте... Осінь у Монреалі була насиченою різноманітним кіно на тлі боротьби кінофестивалів за першість. За першість у таблиці о рангах, де, на жаль, про глядача нерідко забувають. Може саме це мав на увазі мій знайомий монреальський адвокат?

КІНО: ПОГЛЯД З КОРОЛІВСЬКОЇ ГОРИ

Наталя Мусієнко

Насправді, чим більше фестивалів – тим краще. Фестивальний рух тут почався 1967 року під час Всесвітньої Міжнародної виставки Експо-67. З тих пір біля підніжжя Королівської гори, що є символом Монреаля, пройшло чимало фестивалів. Сьогодні є серйозні плани побудувати в центрі міста Квартал спектаклів на 28 000 місць у 30 залах (половина Бродвею) і тим самим ще більше підсилити культурну інфраструктуру і заохотити туристів.

Восени 2005 року в Монреалі пройшли три великих міжнародних кінофестивалів та чимало інших цікавих кіноподій. Оскільки Монреаль є сінєфільським містом з розкішною Сінематекою, показами в університетах та музеях, а також великою мережею кінотеатрів, то точну кількість кіноподій назвати важко, але спробуємо це зробити календарно:

Фестиваль фільмів світу. 29-ий раз (25 серпня – 5 вересня); Міжнародний монреальський кінофестиваль. Вперше. (18 – 25 вересня); Фестиваль нового кіно. Найстарший в Канаді, 34-й раз. (13 – 23 жовтня); Міжнародний фестиваль фільмів про мистецтво (вересень – жовтень, стрічки-призери 23-го МКФ); Показ французьких фільмів, дія яких відбувається в Провансі (8 – 22 жовтня); Фестиваль арабського кіно (29 жовтня – 14 листопада); Показ фільмів Сергія Параджанова і виставка його робіт, що зберігаються в єреванському музеї (30 жовтня – 21 листопада); Сінеманія – Фестиваль фільмів французькою мовою (3 – 13 листопада).

Особлива увага була цієї осені в Монреалі до східно-азійського кінематографа. Японський фільм «Рознощиця молока» Огата Акіра отримав на Фестивалі фільмів світу Спеціальний приз журі, яке очолював Тео Ангелопулос. Історія про те, як кожного ранку в пересічному японському місті без назви 50-річна жінка розносить молоко по домівках. Робота не з легких, починається о 4-й ранку, а місто розташоване на терасах гори. Щоранку інша жінка, яка прикута до ліжка смертельною хворобою, чекає, аби почути кроки рознощиці молока. Вона знає, що колись у юності її чоловік і рознощиця молока палко кохали один одного. Зараз, хвора хоче, щоб вони були разом після того, як вона невдовзі залишить цей світ. Її бажання здійснюється: героїня фільму, яку тонко і переконливо зіграла відома японська актриса Танако Юко, і тепер уже удівець (Кішебе Іттоку) стискають один одного в обіймах після 30 років розлуки. Вони щасливі – але тільки одну ніч. Вранці герой гине, рятуючи маленького хлопчика

■ Клод Лелюш і Наталя Мусієнко.
Монреаль, 2005.

у річці. Але на обличчі у небіжчика залишається усмішка щастя. Режисер елегантно і просто оповідає трагічну історію кохання, яке тривало все життя, досягло апогею і перервалося в найщасливіший для обох момент.

Яскрава китайська картина «Схід та захід сонця» (Тенг Венжі) про бродячих китайських артистів дістала на Фестивалі фільмів світу спеціальну нагороду за особливий внесок у кіномистецтво. І хоча журі не відзначило китайський конкурсний фільм «Світ без крадіїв» (Ксіоганг Фенг), він, безумовно, знайде широку світову аудиторію.

Повні зали зібрали на цьому фестивалі ретроспективи відомих китайських акторів: Чена Кейджа та Мегі Черг (Гонконг) – остання вважається сьогодні найвідомішою азійською актрисою у світі. Ще один китайський (гонконгський) кінодіяч – режисер Янг Йонфан влаштував Північноамериканську прем'єру свого вишуканого фільму «Цвіт кольорів» на Міжнародному монреальському кінофестивалі. В конкурсній програмі журі під керівництвом французького метра Кюда Лелюша відзначило «Срібним ірисом» за найкращу режисуру японського режисера Хороші Ішікава за фільм «Су-кі-да» («Я тебе люблю»), а південнокорейського актора Жі-Бін Парка «Срібним ірисом» за кращу чоловічу роль у фільмі «Маленький брат» (режисер Тай-Юнг Лім).

Фестиваль нового кіно теж мав у конкурсі чарівно-дотепну японську стрічку «Все про собаку», що складається з кіноновел семи режисерів. Але жодного «Вовка» (таким є приз цього фестивалю) вона не виграла. Проте журі відзначило дві інших японські картини «Пілігрими опівночі» (Канкуро Ку-

до) та короткометражний фільм «Імла» (Шініа Тцукомото). Сінефіли особливо чекали показу на Фестивалі нового кіно тайванського фільму «Три часи». Режисер Ху Зяо-Зієн в інтерв'ю наголосив, що хотів прослідкувати різницю між історіями кохання у різні часи: Перша - «Час кохання, 1966 рік». Очевидно, що йдеться про особисті спогади режисера: перед військовою службою хлопець грає партію в більярд з дівчиною, яка працює в барі. Тоді дівчата в більярдних барах мали особливу функцію у чоловічому світі — вони анімували гру. Головним спогадом залишається пісенька тих років, проте спогадом сильним, адже через кілька років герої знаходять дівчину. Найцікавішою є друга історія: «Час свободи, 1911 рік». Зроблена в стилі німого кіно історія кохання куртизанки і журналіста, показує різницю і розрив мрій чоловіка та жінки тих часів. Вона мріє про свою свободу і особисте звільнення, він — про свободу Тайваню і його звільнення з-під японського правління. Третя історія - «Час молодості, 2005»: «есемески», мотоцикли, Інтернет і неонове світло, жорсткий і явно менш привабливий для автора світ, де йдеться про складну сучасну історію кохання. Східноазійське кіно, яке відкриває нам абсолютно інший світ. Світ, який швидко випереджає Стареньку Європу за всіма напрямками, в тому числі в кіно.

Боллівуд та Ноллівуд

Фестиваль нового кіно, попри свою назву і новаторську орієнтацію, не забув про масовий кінематограф. Саме в його рамках були презентована продукція Ноллівуду і Боллівуду. Я давно не дивилась індійських фільмів: у пам'яті закарбувалась індійська кінокласика, листи від дівчат до журналу «Новини кіноекрана» з проханням надіслати фото Шаші Капура. Отже, стрічка «Main Hoop Na» («Для тебе готовий на все» — хінді), сучасна продукція індійської кіноіндустрії — Боллівуду, став для мене новим відкриттям індійського кінематографа. Тут є все: складні відносини між Індією і Пакистаном, боротьба з терористами, які ці відносини хочуть зіпсувати, оспівування патріотизму і поваги до армії, підкреслена повага до жінки-матері та до родинних цінностей, і відсутність класичного трикутника. Оскільки головна теза фільму: боротьба проти терористів, — то режисер Фаран Ках дозволяє своїм героям, які за доброю індійською традицією виявляються рідними братами, кохати різних красунь. Головний герой фільму (мегазірка Боллівуду — Шахрух Хан), майор індійської армії Рам є сміливішим за Зорро і такий же привабливий як Радж Капур. Тригодинний, наповнений піснями і танцями блокбастер став даниною індійському кіно 70-х. Звичайно, фільм не для любителів інтелектуального кіно, але вони комерційне кіно на хінді й не дивляться.

Боллівуд випускає масштабні й дорогі фільми і є другою за прибутками кіноіндустрією після Голлівуду. Третім впевнено і швидко крокує Ноллівуд. Феномен цей народився в Нігерії в 70-х роках: за двадцять років свого існування нігерійські відеофільми заповнили кіноринок країни й вийшли закордон. За кількістю випущених фільмів у рік Ноллівуд вже обігнав Голлівуд: тут продукується більше 1 000 картин. Нігерійський уряд підтримує свій кінематограф і вбачає в ньому один з найважливіших факторів розвитку економіки країни. Третє після США і Індії, місце по прибутковості вже говорить саме за себе. Малобюджетні за американськими стандартами (10 000 доларів за фільм) відеофільми нігерійських режисерів розповідають прості моралізаторські історії: про

сімейні стосунки, злих духів, корупцію, тощо — для 128 мільйонній аудиторії Нігерії. Ноллівуд сформував свою зіркову систему і за останніх п'ять років був представлений на різних міжнародних фестивалях. На Монреальському фестивалі нового кіно його презентувала Женев'єва Нажі, 26-річна чорношкіра красуня, яка вже зіграла в 60-ти фільмах. Вона розповіла, що головними споживачем ноллівудських картин, подібних (трохи) до американських мильних опер 40-х-50-х років, є жіноче населення Нігерії. Але і чоловіки дедалі серйозніше починають ставитися до кіно, особливо тоді, коли воно приносить великі гроші. Доки нігерійське кіно стане популярним у світі та до його виходу на світовий якісний рівень ще пройде певний час, але те, що він незабаром наступить, сумнівів не залишається.

А де ж у цей час в Монреалі був Голлівуд? Він, як завжди, шикуює у комфортабельних кінозалах. Поза фестивальною метушнею.

Французький фактор

Хоч як би вабив втаємничений світ Індокитаю, французькі фільми залишаються стабільними лідерами популярності в Монреалі. Нічого не вдієш: гени. Зали повні, хоча практично всі показані на фестивалях французькі стрічки відразу з'являються у прокаті.

Клод Лелюш приїхав зі своєю новою картиною «Кураж кохати», зрозуміло про кохання: ворожка нагадала двом сестрам-близнючкам шалене та казкове кохання і не помилилась. Седрик Кляпіш презентував фільм «Мотрійки», де ми знову зустрічаємо його героїв з «Іспанського готелю». Ксав'єр подорослішав і навіть став майже письменником, але не може розібратися між кар'єрою та коханням. Фільм «17 жовтня 1961 року» режисера Алена Тасьма про брутальний розгін мирної алжирської демонстрації в Парижі перед закінченням війни в Алжирі намагається проаналізувати протистояння у столиці Франції, що сьогодні знову набуло трагічних рис.

Нова французька продукція була на всіх фестивалях: «Парфум дами в чорному» Брюно Подаліде, «Маленький лейтенант» Ксав'є Бовта, «Щасливого Різдва» Крістіан Коріон — цей перелік можна продовжувати, особливо коли брати до уваги часту участь французьких кіномитців у спільних проектах з іншими країнами. «Щасливого Різдва», зокрема, — це спільний франко-англо-німецький проект. Історія про святкування Різдва на фронті часів Першої світової війни, коли з траншей вийшли вороги й відсвяткували разом. Прекрасна промоція Об'єднаної Європи. Звичайно, найбільше французької продукції на фестивалі «Сінеманія», але це не суто французький, а фестиваль франкомовний. Тут представлені також фільми Квебеку, країн Магрибу, Бельгії. До речі, титри англійською є обов'язковими.

Традиційно віддається данина класикам французького кіно. Міжнародний монреальський кінофестиваль подав ретроспективу Мішеля Девіля, який за 45 років зняв 30 фільмів з найкращими акторами Франції. Коли дивишся його картину 1960 року «Сьогодні ввечері, чи ніколи», особливо відчувається плин часу. Новий фільм про Франсуа Трюффо, органічно доповнився як Панорамою молодого французького кіно, так і показом французьких фільмів у рамках художньої виставки «Сонце Провансу»: «Осінь історія» Еріка Ромера, «Гусар на даху» Жана-Поля Рапено, «Манон з джерела» Клода Бері, «Слава мого батька» Іва Робера, тощо. Глядачеві бу-

ло з чого вибирати. Можна навіть передивитися Люм'єрівські картини — їх демонструють в одному з залів художньої експозиції.

Кишенькові фільми

В Музеї образотворчого мистецтва показують Люм'єрів, а за кілька кварталів в Музеї сміху демонструють кишенькові фільми. Схожі вони хіба що довжиною. Мобільне кіно, кишенькові фільми, міні-короткий метраж — нова кінематографічна реальність, яка веде свою історію з 2001 року. Перші покази відбулися 2002 року, а у вересні в Тайвані — Азійський фестиваль, у жовтні в Парижі — Європейський фестиваль мобільного кіно. Є фільми, зняті камерою для мобільних телефонів, а є кишенькові фільми, що зняті мобільними телефонами для мобільних телефонів. Нині кишенькові фільми треба завантажувати в пам'ять телефона, але вже з квітня 2006 року очікується пряма трансляція на мобілах міні-фільмів. Середня довжина — 2 хвилини. Хоча в Римі вже зняли повнометражний. Месидж має бути простим, відкритим і зрозумілим. Більшість таких фільмів — суто комерційні. Проте канадцеві Дону МакКеллару вдалося зробити нерекламний кишеньковий фільм про те, що вибачитися ніколи не пізно. Можна впевнено сказати, що після двохвилинного перегляду такого фільму в автобусі чи на ескалаторі метро зникне бажання штовхатися чи огризатися, а з'явиться добра посмішка. Канадський уряд виділив гроші саме на розвиток цієї технологічної кіноіновачії. Проте учасники ательє і показу кишенькових фільмів на Фестивалі нового кіно засвідчили, що в цьому європейці та північні американці відстали від японців вже назавжди. Японський автор Ріосукі Аріоке, який представляв свій міні-фільм, вдався до порівнянь. Він вважає, що повнометражне кіно можна порівняти зі стейком, а от кишенькове — це жуйка. Тобто можна зробити висновок: кишенькове кіно, як і жуйка, скоро заповнить світ.

Цікаво, що фільм Люм'єрів «Вихід робітників з фабрики» вже можна подивитися в кишеньковому форматі, а адепти мобільного кіно пояснюють, що незручності кінопроцесу на мобільних телефонах є тимчасовими і їх можна порівняти з незручностями примітивної камери братів Люм'єрів

Свій до свого по своє

Канадські, а точніше квебецькі фільми завжди виграють нагороди в Монреалі. Відчувається певний фестивальний проєкціонізм квебецького кінематографа, але й відчувається, що кінематограф зараз на підйомі.

Аж п'ять нагород Фестивалю фільмів світу зібрав канадсько-японський фільм «Каматакі» про монреальського хлопця, якого виводить із депресії його дядько-гончар в Японії: приз за кращу режисуру (Клод Ганьон), приз глядацьких симпатій, приз ФІПРЕСІ, приз екуменічного журі та приз за найпопулярніший канадський фільм.

«Золотий ірис», головна нагорода Міжнародного монреальського КФ, а також спеціальні призи найкращого канадського фільму та найкращих канадських акторів дісталися фільмові «Проба» квебецького режисера Люка Пікара.

Фестиваль нового кіно своїх Золотого і Срібного «Вовків» віддав відповідно чесько-німецькому «Щось схоже на кохання» та іранському «Залізний острів», проте квебецькі митці щедро отримали спеціальні призи, в тому числі, приз публіки.

Фестиваль студентських фільмів в рамках Фестивалю фільмів світу, «Ірис» за перший та другий фільм Міжнародного монреальського кінофестивалю, вся концепція відкритості для молоді Фестивалю нового кіно, численні нагороди за короткометражні фільми — все це позитивно впливає на монреальські кіношколи та молодих митців, що можуть показати міжнародному загалу свої роботи. Думаю, суто інтуїтивно канадські кінематографісти (митці та бюрократи) прийшли до висновку, що найважливішим з мистецтв є кіно, і всіяко його підтримують.

Перші на Місяці

Режисер Свердловської кіностудії Олексій Федорченко на Монреальський МКФ привіз свій артхаузний фільм «Перші на Місяці», який наш глядач міг побачити на останній «Молодості». Приїхав уже з венеціанською нагородою за новаторство та призами за кращий дебют і гільдії кінознавців на російському фестивалі «Кінотавр».

Режисер звернувся до складної теми 30-х років і зробив фільм у хронікальному стилі. І хоча Федорченко з посмішкою заперечує очевидну містифікацію — вона йому вдалася. Глядач переконаний, що йдеться про реальний запуск на Місяць космічного радянського корабля в 30-ті роки. За сюжетом картини спалах після запуску бачать у Чилі, де приймають його за метеорит (?), про що й пишуть чилійські газети. Після фестивального перегляду в Монрелі кілька чилійців підійшли до режисера з уточненнями — дехто згадав(!) про такі газети, дехто перепитував про зйомки в Чилі (яких, не було, як і газет). А італійська газета «Републіка» після показу в Венеції взялася всерйоз спростовувати сам факт запуску радянського корабля на Місяць у 30-х роках.

Тонка робота над стилем 30-х і елегантна містифікація, безумовно, не були головною метою автора, а лише прекрасно використаними засобами. Олексій зробив фільм з думкою про свого батька, покоління радянських людей, про яких поет сказав: «гвозди би делать из этих людей, не было б в мире прочнее гвоздей». Про те, який могутній людський потенціал був у Радянського Союзу і як для гвіздків використовувався. Родом з Полтавщини, батько закінчив Медінститут у Києві і поїхав працювати до Свердловська. Там і народився режисер. Олексій Федорченко — представник нового російського кіно, яке хоче представити світові свій маніфест, сформував свою нову школу. Безумовно, цьому сприяє російська державна політика щодо кіномистецтва. Адже і «Перші на Місяці», і ціла низка інших фільмів молодих режисерів зроблено за державний кошт.

Російських картин на монреальських фестивалях було показано багато: «Парниковий ефект» Валерія Ахадова, «Бідні родичі» Павла Лунгіна, «Напівмла» Артема Антонова, велика ретроспектива Олександра Сокурова тощо. Всі вони підтверджують відродження російського кіно.

Про монреальські фестивалі можна написати ще багато, порадіти за малобюджетні перлинки болгарського та польського кінематографа — фільми «Леді Зі» та «Мій Никифор», знову посумувати про відсутність фільмів українських. Але оскільки треба ставити крапку, то нею нехай буде риторичне питання: як Монреаль вміє притягувати і використовувати такий культурний потенціал? Може, варто повчитися?